

გვანცა კოპლტაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ბნმმრტმბბ სსუფლო ლოცვისა ღირსისა მბქსიმე ალ- მსარმბელისა

საკვანძო სიტყვები: პირველი გონება; განგებულება; განსაცდელი; ბოროტება; მიტევება.

წმ. მაქსიმე აღმსარებლის საღმრთისმეტყველო თხზულებებიდან განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს „განმარტება საუფლო ლოცვისა“, ანუ „მამაო ჩვენო“-სი¹, რომელიც თავის მოწაფეებს თავად მაცხოვარმა იესო ქრისტემ ასწავლა. ვიდ-

¹ ღირსი მაქსიმე აღმსარებლის საუფლო ლოცვის განმარტების ორი ქართული თარგმანი არსებობს: ექვთიმე მთაწმიდელისა (XI ს.) და ნიკოლოზ გულაბერისძისა XII (XIII ს.). ექვთიმეს იგი დაურთავს თხზულებისათვის „ნეტარისა თალასეს მიმართ, ხუცისა და მამასახლისისა მრავალთა მონასტერთაჲსა“, რომელიც კითხვა-მიგების ფორმითაა დაწერილი, მასში წმ. მაქსიმე პასუხებს სცემს იმ სამოცდახუთ კითხვას, რომელიც მისთვის, ნეტარ თალასეს დაუსვამს. თარგმნის საკუთარი მეთოდის მიხედვით, წმ. ექვთიმეს ბერძნული ორიგინალის ტექსტი ღირსი მაქსიმეს სხვა თხზულებებითაც შეუვსია და შესაბამისად გაუზრდია დასმულ კითხვათა რიცხვიც. „მამაო ჩვენოს“ განმარტება ბოლო, მეასე კითხვის პასუხადაა შეტანილი. იხ. ე. კოჭლამაზაშვილი, „წმ. მაქსიმე აღმსარებლის „საუფლო ლოცვის განმარტების“ ექვთიმე მთაწმიდლისეული თარგმანი. კრებულში „ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი“, 5/2012, გამომცემლობა „ახალი საქართველო“, თბ., 2012, გვ. 38-40. აქვეა გამოქვეყნებული ღირსი მაქსიმე აღმსარებლის ტექსტის ექვთიმე მთაწმიდლისეული თარგმანი.

რე უშუალოდ ლოცვის მუხლობრივად განმარტებას შეუდგებოდეს, საკმაოდ ვრცელ შესავალში ღირსი მამა წარმოგვიდგენს მაცხოვრის მიმართ თავის დამოკიდებულებას, რომელიც როგორც მორწმუნესა და ქრისტიან მოაზროვნეს დროთა განმავლობაში ჩამოუყალიბდა. გაკვირვებულმა განკაცებული ღმრთის, ვინც, როგორც თვითონ წერს, სულით მუდამ მასთან იყო, უდიდესი სიმდაბლით, მის წინაშე შიში და მისდამი მიზიდულობა პატივისცემასა და კეთილნებულობას შეუერთა და მისდამი სიყვარული განუმტკიცდა; ნეტარი დავითი, ესმოდა რა, რომ სხვა გრძნობებთან შედარებით შიში უფრო მეტად შედის ღმრთისადმი სიყვარულში, წერდა: **შიში უფლისაჲ წმიდა არს და ჰგიეს იგი უკუნითი უკუნისამდე** (ფს. 18,9). ამასთან იგი შიშს წინაშე ღმრთისა არჩევდა შიშისაგან წინაშე სასჯელისა ცოდვათა გამო. პირველი გულიდან სიყვარულის გაჩენისთანავე განიდევენება, როგორც ამას იოვანე მახარებელი გვასწავლის: **სიყვარულმან გარე განდევის შიში** (I ინ. 4,18). ხოლო ეს შიში, პირიქით, გულში თვითონ ბუნებრივად გამოსახავს სჯულს ჭეშმარიტი სიყვარულისა,² მარადის უხრწნელად იცავს რა წმინდანებში, წყალობით კეთილკრძალებული სირცხვილისა, მათ სიყვარულს

² თემა სიყვარულისა ლეიტმოტივად გასდევს ღირსი მაქსიმეს მთელს შემოქმედებას და კაცობრივი ბუნების თავდაპირველ ერთობასთან დაბრუნებას, რომელიც ადამის ცოდვით დაცემის შემდეგ დაირღვა და ღმერთთან შერიგების გზაზე დადგომას გულისხმობს. ამჯერად, ღირსი მაქსიმე სამი სჯულის არსებობის შესახებ საკუთარი სწავლებიდან – სჯული ბუნებისა (ბუნებითი სჯული), სჯული წერილობითი და სჯული სიყვარულისა, რომელთა შემოქმედიც და ერთმანეთთან დამაკავშირებელი სიტყვა ღმერთია, მესამეს ახსენებს. სჯული სიყვარულისა, რომელიც უფალმა გვიბოძა, საფუძველია ჩვენი ხსნისა და წყაროა განღმერთობისა. Völker 1965, 201-208.

ღმრთისა და ერთმანეთისადმი. ისინი მას, როგორც წმინდა დადგენილებასა და ცხოვრების წესს, ისე იცავენ.

იმართებოდა რა მისი ცხოვრება სიყვარულის კანონით, წმინდა მამას მართებული შიში მარადიული მეუფის წინაშე წერას უკრძალავდა, რათა რაიმეთი არ შეურაცხეყო იგი, ხოლო კეთილგანწყობა მის მიმართ, პირიქით, საწერად აქეზებდა, რათა მტკიცე უარის თქმა წერაზე, მისდამი სიძულვილით არ ყოფილიყო ახსნილი. განგვიმარტა რა, რატომ მიიღო წერის გადაწყვეტილება, წმ. მაქსიმე აქვე გვამცნობს, რომ ღმრთისმეტყველების გადმოცემისას იგი იხელმძღვანელებს არა საკუთარი გაგებითა და მიხვედრილობით, რადგან როგორც წმ. წერილშია ნათქვამი, **ღმრთხალია მოკვდავთა ზრახვანი** (სიბრძ. 9,14), არამედ მხოლოდ იმ გულისხმისყოფით, რომელსაც მოწყალე ღმერთი უბოძებს მკითხველთა სასარგებლოდ.

ამ განმარტებას ლოგიკურად მოსდევს მომდევნო განმარტება, რატომაა სასარგებლო ცოდნა უფლის ლოცვის შინაარსისა და შესრულება იმ მოთხოვნათა, რომელთაც იგი შეიცავს. დავით წინასწარმეტყველი ამბობს: **ზრახვაჲ უფლისაჲ უკუნისამდე ჰგიეს და გულის სიტყუანი გულისა მისისანი – თესლითი თესლამდე** (ფს. 32,11).

მაქსიმე აღმსარებლის აზრით, აქ ღმრთის განზრახვაში იგულისხმება გამოუთქმელი **დაცალიერება** (κένωση) მხოლოდშობილი ძისა – სიტყვა ღმერთისა ჩვენი ბუნების განღმრთობისათვის, ხოლო გულისსიტყვებში – ფიქრებში (აზრებში – λογισμοίς) ღმრთის **განგებულებისა** (προνοία) და

სამსჯავროს (κρίσιμας) ლოგოსები³, რომელთა თანახმადაც უფალი სიბრძნით წარმართავს ჩვენს ახლანდელსა და მომავალ ცხოვრებას და ორივე მათგანისთვის სხვადასხვა, მათთვის შესაფერისი მოქმედების სახეს იყენებს. ზემოთქმულიდან გამომდინარე, წმ. მამას გამოაქვს დასკვნა: უკეთუ განზრახვა ღმრთისა ჩვენი ბუნების განღმრთობას გულისხმობს, ხოლო გულის-სიტყუანი ანუ მისი აზრები (ფიქრები) ჩვენი ცხოვრების საძიებელი მიზნის – განღმრთობის სრულად განხორციელებისკენაა მიმართული, მაშინ, რა თქმა უნდა, სასარგებლო იქნება ცოდნა უფლის ლოცვის შინაარსისა და შესრულება იმ მოთხოვნათა, რომელთაც იგი შეიცავს, რასაც,

³ სწავლება წინასაუკუნო საღმრთო იდეების შესახებ, რომელთა მიხედვითაც იქმნება სამყარო, ყველაზე უფრო დაწვრილებით ღირ. მაქსიმე აღმსარებელმა დაამუშავა. იგი ამ იდეებს უწოდებს „ლოგოსებს“, ანუ „სიტყვებს“, და მათში გულისხმობს იმ ღმრთებრივ ძალებსა და შემოქმედებით სიტყვებს, რომელთა შესახებაც შესაქმის წიგნის პირველი თავი და ფსალმუნი (18,1-4) გვაუწყებენ. თვით ტერმინი **ლოგოსი** ღირ. მაქსიმესთან მრავალმნიშვნელოვანია – ეს არის იდეაც, პრინციპიც, შექმნილი ყოფიერების კანონიც და ის მიზანიც, რომლისკენაც ქმნილება მიიწრაფვის. ცალკეულ საგანთა ლოგოსებს შეიცავენ უფრო საერთო ლოგოსები, როგორც სახეებს – გვარი. ყველა ისინი კი ერთად შეცულნი არიან მის ჰიპოსტასში წმიდა სამებისა, რომელიც არის პირველსაწყისი და საბოლოო მიზანი მთელი შესაქმისა. ლოგოსში მთელი ყოფიერება ეზიარება ღმერთს. მცირე ლოგოსები სხვა არაფერია, გარდა ჰიპოსტასური ლოგოსის ენერგიებისა, რომლებსადაც როგორღაც შემოქმედებითად ნაწევრდება ერთი ღმრთებრივი ლოგოსი და რომლის საშუალებითაც ყველა მასში ერთიანდება ისე, როგორც წრის ცენტრში – რადიუსები... ფილონ ალექსანდრიელთან ლოგოსი (სიტყვა ღმრთისა) დამაკავშირებელი რგოლია ღმერთსა და მის მიერ შექმნილ სამყაროს შორის; იგი თავის თავში სამყაროს მარადიულ იდეებს – პირველსახეებს შეიცავს. მაგრამ ფილონისთვის, როგორც პლატონის ფილოსოფიის მიმდევრისთვის, ლოგოსი არა ცხოველი პირი, არამედ ფილოსოფიური აბსტრაქციაა. რუხაძე 2013, 126-127.

ბუნებრივია, დიდად შეუწყობს ხელს მისი განმარტება, ოღონდ სწორად და შესაფერისად გადმოცემული.

დარწმუნებულია რა, რომ ამგვარი განმარტებისათვის კაცობრივი გონება, რაც არ უნდა ძლიერი იყოს იგი, ღმრთის შემწეობის გარეშე უძლურია, წმ. მამა სწორედ მას მიმართავს ვედრებით, რათა არა მხოლოდ გონება გაუხსნას ლოცვაში დაფარულ საიდუმლოთა საწვდომად, არამედ შესაფერისი სიტყვაც მისცეს მათი განმარტებისათვის, რადგან იგი შეიცავს აზრს ყოველივესი, რასაც ქრისტიანობა ქადაგებს: განზრახვას ღმრთისა, რომელიც სიტყვა ღმერთმა განკაცებით თავადვე აღასრულა, მიტევებას ჩვენი ცოდვებისა, მოწოდებას, შევიწყნაროთ ის სიკეთენი, რომელთა ჭეშმარიტად მიმნიჭებელიც (χρηστός)⁴ მხოლოდ მამა ღმერთია, მოქმედებს რა მის მიერ, ვინც ღმრთეებრივი მოციქული და შუამავალია ღმერთსა და კაცთა შორის, რადგან შერიგებული ადამიანები, რომელთა გამოც განკაცდა, სულიწმიდის მიერ მამასთან თვითონ მიჰყავს.

ხორცშესხმული უფალი იესო ქრისტე გახდა მასწავლებელი ახალ საიდუმლოთა, რომელნიც თვითონვე აღასრულა, და რომელთა რიცხვიც ძალიან დიდია. წმ. მაქსიმე მათგან

⁴ corhgo+, რომელსაც მაქსიმე აღმსარებელი აქ მამა ღმერთის აღმნიშვნელ ტერმინად იყენებს, ძველ ბერძნულში სიტყვასტყვივით ქოროს-გუნდის წინაძღოლს ნიშნავდა, მაგრამ ჰქონდა მეორე მნიშვნელობაც: იგი ეწოდებოდა პირს, რომელიც დღესასწაულზე გუნდის გამოყვანის საფასურს იხდიდა. სწორედ აქედან შეიძინა ქრისტიანულ ლიტურგიატურაში ამ ტერმინმა მნიშვნელობა მიმნიჭებელისა, მაგალითად, მამა ღმერთის ქორეგოსად მოხსენიება გვხვდება კლიმენტი ალექსანდრიელსა და ორიგენესთან, რაც კიდევ ერთხელ ადასტურებს მაქსიმე აღმსარებლის საღმრთისმეტყველო სისტემის „ალექსანდრიულ ორიენტაციას“. Творения преподобного Максима Исповедника, книга I. Богословские и аскетические трактаты. Перевод, вступительная статья и комментарии А. И. Сидорова, „Мартис“, 1993, гл. 310.

შვიდს, მეტნაკლებად მთავარს ჩამოთვლის, რომელთა შინა-არსსაც უფლის ლოცვა დაფარულად შეიცავს, ესენია: ღმრთისმეტყველება, მადლისმიერი შვილება (σὺνθεσθῆναι ἐν χάρτι), ადამიანთა პატივით გათანაბრება ანგელოზებთან, ზიარება მარადიულ ცხოვრებასთან, კაცობრივი ბუნების აღდგენა მისი თავდაპირველი უვნებო მდგომარეობით, დამხოზა ცოდვის სჯულისა (τὸν νόμον τῆς ἀμαρτίας) და ბოროტის ჩამოგდება.

შემდგომად ამისა, მაქსიმე აღმსარებელი კონკრეტულად განიხილავს ამ მოკლე ლოცვაში სად და როგორაა დაცული თითოეული საიდუმლოთაგანი. 1. **ღმრთისმეტყველებას** თავად განკაცებული სიტყვა ღმერთი გვასწავლის, წარმოაჩენს რა თავის თავში მამასაც და სულიწმიდასაც, რადგან მამაც და სულიწმიდაც არსებითად და სრულად მყოფობდნენ განკაცებულ ძეში. მართალია, თვითონ არ განკაცებულან, მაგრამ განკაცება ერთის კეთილგანწყობით მოხდა, ხოლო მეორე თანამოქმედებდა ძესთან. სიტყვამ, გონიერმა და ცოცხალმა, არსით ყველასთვის, გარდა მამისა და სულიწმიდისა, მიუწვდომელმა, კაცთმოყვარების გამო ჰიპოსტასურად ხორცი შეიერთა.

2. **შვილება** ადამიანებს თავად ძე ღმრთისამ მისცა, უბოძა რა მათ ზებუნებრივი და მადლისმიერი შობა სულიწმიდის მიერ,⁵ ხოლო რაც მის დაცვასა და შენარჩუნებას შეეხება, იგი ადამიანის თავისუფალ ნებაზეა დამოკიდებული. ისინი,

⁵ იგულისხმება ნათლისღება ყოვლადწმიდა სამების სახელით. მაცხოვარი ნიკოდიმოსს ეუბნება: ამენ, ამენ გეტყჱ შენ; უკუეთუ ვინმე არა იშვეს მეორედ, ვერ კელ-ეწიფების ხილვად სასუფეველი ცათაჲ (ინ. 3,3) და: უკუეთუ ვინმე არა იშვეს წყლისაგან და სულისა, ვერ კელ-ეწიფების შესლვად სასუფეველსა ღმრთისასა (ინ. 3,5).

რომელნიც საკუთარი ნებით იწყნარებენ მადლით ბოძებულ სილამაზეს, ვნებათა დაუძლურებით იმდენად ითვისებენ ღმრთეებას, რამდენადაც სიტყვა ღმერთმა, გახდა რა ჭკმმარიტად კაცი, განგებულებით ჩვენი ხსნისა, თავი საკუთარი ნებით დაიმდაბლა.

3. **ანგელოზთა თანაბარი პატივი⁶** სიტყვა ღმერთმა ადამიანებს უბოძა არა მხოლოდ იმით, რომ შეირიგა ცოდვით დაცემული ადამის მოდგმა და **მშუდობა-ყო სისხლითა მით ჯუარისა მისისაათა მის მიერ გინა თუ ქუეყანასა ზედა, გინა თუ ცათა შინა** (კოლას. 1, 20), რომ გააუვნებლა მტრული

⁶ სწავლებას ადამიანების ანგელოზებთან პატივით გათანაბრების შესახებ სათავე ახალ აღთქმაში ედება, სადაც ადამის მოდგმის შესახებ ნათქვამია: **არცაღა მერმე სიკუდილად ჰელ-ეწიფების, რამეთუ სწორ ანგელოზთა არიან და ბენი ღმრთისანი და აღდგომისანი არიან** (ლკ.20,36). ალექსანდრიულ ტრადიციამი არსებობდა თვალსაზრისი (კლიმენტი, ორიგენე) ადამიანთა ანგელოზებად გარდაქცევა – სახეცვლილებაზე. ეს თვალსაზრისი დაედო საფუძვლად სწავლებას მონაზონთა ანგელოზურ ცხოვრებაზე. სვიმეონ ახალი ღრთისმეტყველის აზრით, ვინც სულიერი მუშაკობით და წმინდა ღვაწლით უმაღლეს ცოდნას ეზიარება, ანგელოზი ხდება.

განმარტების ამ ადგილის წაკითხვისას უნდა გვახსოვდეს, რომ ბიწირებაცა და მისგან გამომდინარე უმეცრებაც ადამიანთა ცოდვით დაცემას მოჰყვა და შედეგად სამყაროს თავდაპირველი ჰარმონიის დარღვევა და შექმნილი სამყაროს ძირითადი ნაწილების – გონებით სარწმუნოებისა და შერწმუნებადის უკიდურესობებად აღქმა მოიტანა. ანალოგიურად, უკიდურესობებადაა წარმოდგენილი ღირსი მაქსიმეს სწავლებაში ქრისტეს ორი ბუნებაც. მაგრამ მისივე სწავლებით, მაცხოვარმა ჩვენი ხსნის განგებულების აღსრულებით არა მხოლოდ შეირიგა ცოდვით დაცემული ადამის მოდგმა, არამედ, ამაღლდა რა ზეცად იმ სხეულით, რომელიც მიწაზე შეიმოსა, ზეცა და დედამიწაც, ანუ გონებით სარწმუნო (τοις νοιτοις) და გრნობადიც (τα αιθιρα) შეაერთა და შექმნილი ბუნების უკიდურეს ნაწილთა ერთობა წარმოგვიდგინა, რომლის საფუძველიც სათნოება და პირველმიზეზის შეცნობაა. ამდენად, უფალმა არა მხოლოდ ანგელოზთა თანაბარი პატივი და მათთან ერთობა გვიბოძა, არამედ ისიც გვასწავლა, როგორ შევუერთდეთ (ἐνωσθαιμεν) თვით ღმერთს სათნოებისა და მისი შემეცნების წყალობით.

ძალები, რომელნიც ზეცასა და დედამიწას შორის ადგილს ავსებდნენ და მოაწყო დღესასწაული, როცა ერთი და იმავე ნების მქონე კაცობრივი ბუნება და ზეციური ძალები ღმრთის დიდებას ერთად უგალობდნენ, არამედ იმითაც, რომ ჩვენი ხსნის განგებულების აღსრულებით ამაღლდა რა ზეცად იმ სხეულით, რომელიც მიწაზე შეიმოსა, ზეცა და დედამიწა გააერთიანა; გონებით საწვდომი გრძნობადთან შეაერთა და გვაჩვენა ერთობა შექმნილი ბუნების უკიდურეს ნაწილთა (ზეციურისა და მიწიერისა), რომელთაც შინაგანად ერთმანეთთან სათნოება და პირველმიზეზის შეცნობა აკავშირებს, რადგან გონიერება განყოფილთა ერთობაა, ხოლო უგუნურება – შეერთებულთა განყოფა. ამრიგად, ჩვენც გვასწავლა როგორ უნდა შევუერთდეთ სათნოების წყალობით არა მხოლოდ ანგელოზებს, არამედ თვით ღმერთს მისი შემეცნებითა და შექმნილ არსებათაგან განშორებით.

4. **ღმრთებრივ ცხოვრებას** სიტყვა ღმერთი მორწმუნეებს აძლევს, როცა, მხოლოდ მისთვის ცნობილი სახით, საზრდელად თავისთავს სთავაზობს. ვინც მისგან ეს სულიერი შეგრძნება მიიღო და ამ საზრდელის გემო იხილა, შეუძლია ჭეშმარიტად შეიცნოს, რომ მართლაც **ტკბილ არს უფალი** (ფს. 33,8), რომელიც მას განღმრთობისათვის თავის ღმრთებრივ თვისებას უზიარებს, რამდენადაც განცხადებულად არის **პური ცხოვრებისა** (ინ. 6,48).

5. **კაცობრივი ბუნება** მისი თავდაპირველი უვნებელი სახით ძე ღმერთმა არა მხოლოდ თავისი განკაცებით აღადგინა. შეინარჩუნა რა დაუზიანებელი და შფოთისკენ მიუდრეკელი ნება (*ἀπαθὴ τὴν γνάμην καὶ ἀστασιαστον*), ჯვარმცემელთა წინაშე არა მარტო მერყეობა არ დაუწყია, არამედ სი-

ცოცხლეს მათთვის სიკვდილი არჩია. აქედანაც კარგად ჩანს, რომ იგი ნებაყოფლობით ევნო. მაგრამ უფალმა კაცობრივი ბუნება თავდაპირველი სიწმინდით კიდევ იმითაც აღადგინა, რომ გააუქმა მტრობა ღმერთსა და ადამის მოდგმას შორის; **ხელითწერილი ცოდვისა** (τῆς ἀμαρτίας χειρῶν αὐτοῦ), რის შედეგადაც ეს ბუნება შეურიგებელ ბრძოლას ეწეოდა თავისთავთან, **აღიღო და შეჰმსჭუალა ჯუარსა** (კოლას. 2,14), მოუხმო შორებელთა და მახლობელთა, ანუ რჯულის ქვეშე მყოფთა და არ მყოფთა (იუდეველთა და წარმართთა), მათ შორის აღმართული ზღუდე დაარღვია, მტრობა თავისი ხორციტ გააუქმა, ხოლო რჯული – მცნებათა სწავლებით, რათა ორივე ერთ ახალ კაცად დაებადებინა **ყოფად მშვიდობისა** (ეფ. 2,14-15) და მამასა და ერთმანეთთან შეარიგა.

6. **ხოლო კაცობრივი ბუნების ცოდვის სჯულისაგან** (რომ. 7,23,25; 8,2) განსაწმედად სიტყვა ღმერთმა არ ინება, რომ მისი განკაცება ხორციელი ტკბობის შედეგი ყოფილიყო. ამიტომაც მისი ჩასახვა უთესლოდ (ἄσπιον) მოხდა, ხოლო შობა ზებუნებრივი სახით – უხრწნელად (ἄφθιον). ამრიგად, მთელი კაცობრივი ბუნება, იმათში, რომელთაც ეს სურთ და რომელნიც ჯვარზე მის ნებაყოფლობით სიკვდილს საკუთარ მიწიერ ასოთა მოკვდინებით ბაძავენ, გაბატონებული ცოდვის სჯულისაგან გაათავისუფლა. ხსნის საიდუმლო უბოძა (τὸ τῆς σωτηρίας μυστήριον) მათ, რომელთაც იგი სწყურიათ და არა ძალდატანებით მიყვანილებს.

7. **ბოროტის ტირანული ხელისუფლების დასამხოზად**, რომელმაც მოტყუებით დაგვიმორჩილა, უფალმა იარაღად ადამში დამარცხებული ხორცი გამოიყენა და მისით გაიმარჯვა. ჯვარზე სიკვდილითა და აღდგომით გვაჩვენა, რომ აღ-

ამსა და მის შთამომავლობაში სიკვდილის მიერ ტყვედ შეპყრობილმა ხორცმა, თავისი ბუნებრივი სიკვდილით, შემპყრობელი შეიპყრო. მისი ცხოვრება დაარღვია და საწამლავად ექცა, რათა წამოენთხია ყველა, ვინც მანამდე შთანთქა. ხოლო კაცთა მოდგმისათვის, აღმართა რა დაცემული კაცობრივი ბუნება, ეს ხორცი ცხოვრებად იქცა, რისთვისაც განკაცდა სიტყვა ღმერთი და რისთვისაც ხორციელი სიკვდილი ნებაყოფლობით იგემა. უფლის ლოცვა ყოველივე ამისთვის ვედრებას წარმოადგენს. იგი გვაუწყებს მამაზე, მამის სახელსა და მის მეუფებაზე, წარმოაჩენს, რომ მვედრებელი ამ მამის მადლისმიერი ძეა, რომელიც მისგან ზეციურ და მიწიერ არსებათათვის ერთ ნებასა და საარსებო პურს ითხოვს; აკანონებს ადამიანთა ერთმანეთთან შერიგებას ურთიერთდამობით, ერთად შეამტკიცებს კაცობრივ ბუნებას, განუყოფელს ცალკეულ პირთა ნების სხვადასხვაობით; გვასწავლის, ვითხოვოთ განსაცდელში ანუ ცოდვის სჯულში ჩავარდნის არიდება და განთავისუფლება ბოროტისაგან.

როგორც წმ. მაქსიმე ფიქრობს, წმ. წერილმა ამ სწავლებას ლოცვა იმიტომ უწოდა, რომ იგი შეიცავს თხოვნას ღმერთისაგან იმ ნიჭთა ბოძებისა, რომელთაც შემოქმედი ადამიანებს მადლით უნაწილებს და იმოწმებს ღმრთივსულიერ მამებს (θεόπνευστοι Πατέρες), რომელნიც ლოცვას სწორედ ამ ნიშნით განსაზღვრავენ.

განმარტა რა განგებულება სიტყვა ღმერთის განკაცებისა (τις λόγους σαρκωθέντος) და განკაცებული ღმერთის – იესო ქრისტეს ჯვარზე სიკვდილისა და გვაჩვენა რა, რომ ლოცვა კეთილთა გამოთხოვაა განხორციელებული სიტყვისაგან, რომელმაც იგი თვითონ გვასწავლა, წმ. მაქსიმე აღმსარებელი

მხოლოდ ამის შემდეგ გადადის უშუალოდ მის განმარტებაზე და ცალკეული ფრაზების შინაარსს გადმოცემს.

მამაო ჩვენო, რომელი ხარ ცათა შინა, წმიდა იყავნ სახელი შენი, მოვედინ სუფევაჲ შენი.

წმინდა მამის აზრით, აქ უფალი ლოცვის პირდაპირ ღმრთისმეტყველებიდან დაწყებას გვასწავლის, ამასთან, იგი ამ სიტყვებს იმ საიდუმლოს გახსნას უძღვნის, რა სახით არსებობს ყოველთა არსებულთა შემოქმედი მიზეზი. ეს მუხლი გვიცხადებს მამას, სახელს მამისა და მეუფებას მისას, რათა პატივის მიგება ერთიანი სამებისადმი (τῆς μοναδικῆς Τριάδος) ლოცვის დასაწყისიდანვე ვისწავლოთ, მოვუწოდოთ მას და თაყვანი ვსცეთ. ამრიგად, ლოცვის პირველივე წინადადებაში გადმოცემულია სამების ღმრთისმეტყველება, ანუ სწავლება ერთი ღმერთის სამპიროვნებაზე – მამაზე, ძესა და სულიწმიდაზე; სახელდობრ, წმ. მაქსიმეს მიაჩნია, რომ **სახელი** (Ὄνομα) მამა ღმერთისა (წმიდა იყავნ სახელი შენი), რომელიც არსობრივი სახით (ὄντως ἰσχυρῶς) მყოფობს, თავად მხოლოდშობილი ძეა, ხოლო **სუფევა** (Βασιλεία) (მეუფება) მამა ღმერთისა, ასევე არსობრივი სახით მყოფი (მოვედინ სუფევაჲ შენი), – სულიწმიდა.⁷

ამგვარ განმარტებას წმ. მამა შემდეგნაირად ასაბუთებს: იქიდან გამომდინარე, რომ ღმერთს მყოფობა (არსებობა, τὸ

⁷ სუფევის გაიგივება სულიწმიდასთან მომდინარეობს წმ. გრიგოლ ნოსელიდან. რაც შეეხება „სახელის“ გაიგივებას ძესთან, ეს ფართოდ იყო გავრცელებული წმ. მამათა თხზულებებში დაწყებული ორიგენედან. წყარო ამგვარი „სახელის ღმრთისმეტყველებისა“ ძველი აღთქმა და ცხადად გრძელდება იოვანეს სახარებაში: **გამოუცხდე სახელი შენი კაცთა, რომელი მომცენ მე სოფლისა ამისგან; შენი იყვნეს და მე მომცენ იგინი, და სიტყუაჲ შენი დაუმარზავს** (ინ. 17,6).

εἶναι) არ დაუწყია, რათა ჯერ მამა გამხდარიყო და შემდეგ მეუფე და არც სახელი შეუმენია, არც სუფევა უნდა გავიგოთ, როგორც მასში განჭვრეტილი ღირსება, არამედ, ვითარცა მარადიულად მყოფი, ყოველთვის არის მამაც და მეუფეც, რადგან დასაბამი, ისევე როგორც მის ყოფიერებას, არც მის მამობასა და მეუფებას აქვს. ხოლო უკეთუ იგი, ვითარცა მარადიულად არსებული, ყოველთვის არის მამაცა და მეუფეც, ეს იმას ნიშნავს, რომ ძე და სულიწმიდა არსობრივად მამასთან მუდამ თანამყოფობენ. ისინი ისე არსებობენ მისგან და მასში, რომ ყოველგვარ მიზეზსა და გონებას აღემატებიან; მყოფობა არც მის შემდეგ დაუწყიათ და არც მიზეზობრიობის კანონით, ამიტომაც მათი განხილვა ერთიმეორის მიმდევრობით შეუძლებელია.

ვიწყებთ რა ამ ლოცვას, ჩვენ ვსწავლობთ პატივის მიგებას ერთარსება (ὁμοῦσιν) ზეარსი (ὑπερῖσιν) სამებისა, როგორც ჩვენი ყოფიერების შემოქმედი მიზეზისა. ამავედროულად ვსწავლობთ განცხადებას ჩვენი მადლისმიერი შვილებისა, ღირსქმნილნი იმისა, რომ შემოქმედს ჩვენი ბუნებისა მადლით მამა ვუწოდოთ. და ეს იმიტომ, რომ განვიცდით რა კეთილკრძალულ შიშს წინაშე ჩვენი მადლისმიერი მშობელის (Γενήτειος) სახელისა, შევეცადოთ ჩვენს ცხოვრებაში აღვბეჭდოთ თვისებები დამბადებელისა, დავემსგავსოთ მას, ჩვენი საქმეებით თავი მის შვილებად წარმოვაჩინოთ და აზრებითაც და საქმეებითაც ჩვენი შვილების აღმასრულებელი – ბუნებითი ძე მამისა (φυσικὸν τὸν Πατέρα Υἱόν), იესო ქრისტე განვადიდოთ.

წმ. მაქსიმე აქვე განმარტავს, რას გულისხმობს განდიდებაში ღმრთისა, ანუ რითი უნდა ვადიდოთ იგი. ესაა, უპირ-

ველეს ყოვლისა, ყოველგვარი მატერიალურისაკენ მიზიდულობისა და სწრაფვის მოკვდინება და განწმენდა განმხრწნელ ვნებათაგან. განწმენდას იგი გრძნობად გულისთქმათა სრულ უმოძრაობასა და მოკვდინებას უწოდებს.

ამრიგად, მიწიერ გულისთქმათა და მათგან გამოწვეული შფოთვის განდევნით, უფლის ლოცვის თანახმად, ჩვენთან ბუნებრივად მოდის სუფევა მამისა, რომელსაც ვითხოვთ, – **მოვედინ სუფევა შენი**, ანუ სულიწმიდა და ვხდებით ტაძარნი ღმრთისა. რადგან უფალი ამბობს: **ვის ზედა მოვიხილო, ანუ არა მდაბალსა ზედა და მყუდროსა და მძრწოლარესა სიტყუათაგან ჩემთა** (ეს. 66,2), ცხადია, რომ სასუფეველი მამა ღმრთისა თავმდაბალთა და მშვიდებს (*ταπεινῶν καὶ πραέων*) ეკუთვნით. მაცხოვრის სიტყვებიც: **ნეტარ იყვნენ მშვიდნი, რამეთუ მათ დაიმკვიდრონ ქუეყანაჲ** (მთ. 5,5) იმას გვასწავლის, რომ სასუფეველის მკვიდრნი მშვიდნი იქნებიან, რადგან, როგორც ამას წმ. მამა განმარტავს, აქ **ქუეყანაჲ** (*τῆν γῆν*) არა წარმავალ მატერიალურ სამყაროსა და დედამიწას ნიშნავს, არამედ მარადიულ ადგილ-სამყოფელს, ანუ სასუფეველს ღმრთისა.

მისი განმარტებით, ამ შემთხვევაში **ქუეყანად** იწოდება მტკიცე და უცვლელი ჩვევა, შინაგანი ძალა და შეუდრეკელობა სიკეთეში მშვიდთა, რომელნიც ყოველთვის უფალთან არიან, ულევნი სიხარული აქვთ, და დასაბამიდან მათთვის განმზადებული სასუფეველისათვის ხელი აქვთ ჩავლებული („მოვედით, კურთხეულნი მამისა ჩემისანო, და დაიმკვიდრეთ განმზადებული თქუენტუც სასუფეველი დასაბამითგან სოფლისაჲთ,“ მთ. 25,34). ასეთი გონივრული სათნოება თითქოსდა რაღაც ქვეყანას წარმოადგენს, რომელსაც სამყაროში ცათა

და დედამიწას შორის შუა ადგილი უჭირავს; შესაბამისად, ხოტბა-ქებასა და გაკიცხვას შორის იმყოფება და გულგრილი რჩება როგორც პირველის, ისე მეორის მიმართ. გონებას, რომელმაც ვნებანი დათმო, აღარ აშფოთებს თავდასხმა იმათი მხრიდან, რომლისგანაც ბუნებით განთავისუფლდა, რადგან თავისთავში ამ ვნებათაგან აღძრული ქარიშხალი ჩააწყნარა და მთელი სულიერი ძალა ღმრთეებრივი და უძრავი თავისუფლების ნავთსაყუდელში გადაიტანა. სწორედ ამგვარი თავისუფლებისაკენ მოუწოდებს უფალი თავის მოწაფეებს, როცა ეუბნება: **აღიღეთ უღელი ჩემი თქვენ ზედა და ისწავეთ ჩემგან, რამეთუ მშუდ ვარ და მდაბალ გულითა და ჰპოოთ განსუენებაჲ სულთა თქუნთაჲ** (მთ. 11,29).

წმ. მაქსიმე ფიქრობს, რომ **განსუენებას** (*ἀνάπαυσιν*) უფალი აქ უწოდებს ძალმოსილებას ღმრთეებრივი სამეფოსი, რომელიც ღირსეულთა გულებში თვითმპყრობელურად გაბატონდება, უცხო ყოველგვარი მონობისათვის. უკეთუ სასუფეველი მდაბალთა და მშვიდებს ეძლევათ, მაშინ ვინ იქნება ისეთი ზარმაცი და სრულიად გულგრილი ღმრთეებრივ სიკეთეთა მიმართ, რომ ძალთა უკიდურესი დამაბვით არ ისწრაფოდეს სიმდაბლისა და სიმშვიდისაკენ, რათა, რამდენადაც ეს ადამიანისათვისაა შესაძლებელი, ღმრთეებრივი სამეფოს ანაბეჭდად იქცეს, ჭემმარიტად ატაროს თავისთავში არსითა და ბუნებით მეუფე ქრისტე და მადლის მიერ სულით მისი **უცვლელი ხატი** (*ἀπαράλλακτον μίρημασιν*) გახდეს. ამგვარ ხატში, როგორც ღმრთეებრივი მოციქული ამბობს, **არა არს რჩევაჲ მამაკაცისა და დედაკაცისაჲ** (გალ. 3,28), ანუ არ არის მასში არც სიშმაგე და არც გულისთქმანი. პირველი ტირანულად იტაცებს გონიერებას და აზრი ბუნების კანონის საზღ-

ვრებს გარეთ გაჰყავს, ხოლო მეორე ხორცს სულზე მადლა აყენებს, ხილულით ტკობას დიდებასა და აზრით წარმოსადგენ სიკეთეთა ბრწყინვალეობაზე უფრო სასიამოვნოს ხდის და გონებას ღმრთებრივი და მისი მონათესავე, აზრით საწვდომ საგანთა აღქმისათვის აბრკოლებს.

ხოლო ზემოხსენებულ ხატში მხოლოდ გონებაა, რომელიც სათნოების სიჭარბით, თვით სრულიად უვნებო, მაგრამ მაინც ბუნებრივი და სხეულისკენ მიდრეკილი სიყვარულისგანაც კი თავისუფალია. ბუნებაზე საბოლოოდ გამარჯვებული სული გონებას აიძულებს ზნეობრივი სიბრძნისმოყვარეობით (ფილოსოფიით) მეტად აღარ დაკავდეს, რადგან იგი, მარტივი და განუყოფელი ჭვრეტით, უკვე ყველა არსებაზე აღმატებულ **სიტყვა ღმერთს** უნდა შეუერთდეს. გონებას ბუნებითაც ახასიათებს თანაქმედება ყოფიერების დროის დინების ადვილად დაყოფისა და მისი გადალახვისათვის. ხოლო წარმავალი ყოფიერების გადალახვის შემდეგ, გონებისათვის, რამდენადაც იგი უკვე გრძნობადის ბატონობისაგან თავისუფალია, ზნეობრივი საზრუნავებით თავის დამძიმება შეუფერებელია.

როგორც წმ. მაქსიმე ფიქრობს, სწორედ ამ საიდუმლოზე მიუთითა წინასწარ დიდმა წინასწარმეტყველმა ელიამ, როცა ზეცად ატაცებისას ხორცის მოკვდინებისა და ზნეობრივი კეთილშესაბამისობის მომასწავებელი ხალენი (μυλατήν)⁸, მტრულ ძალებთან საბრძოლველად და არამყარი და დინებადი ბუნების დასამარცხებლად (რომელსაც იორდანე განასა-

⁸ თუ ცხვრის ან თხის ტყავისაგან შეკერილი მოსახამით ძველ აღთქმაში წინასწარმეტყველები იმოსებოდნენ, ქრისტიანულ ლიტურატურაში იგი ცოდვილ ვნებათა მოკვდინების სიმბოლოდ იქცა. სწორედ ამ მნიშვნელობით იყენებს ხალენს ამ შემთხვევაში მაქსიმე აღმსარებელი.

ხიერებდა), ელისეს გადასცა, რათა მოწაფე წმინდა მიწაზე გადასვლისას მატერიალურით უწმინდურსა და არასაიმედო გატაცებას არ დაებრკოლებინა; თვითონ კი, ამ სამყაროსთან ყოველგვარი კავშირის გაწყვეტის შედეგად სრულიად თავისუფალი, წრფელი მისწრაფებითა და მარტივი ნებით, საყოველთაო და ერთმანეთთან განგებით შეერთებულ სათნოებათა მეშვეობით, ვითარცა ცეცხლოვანი ეტლით⁹, ღმერთთან ავიდა. მან იცოდა, რომ ქრისტეს მოწაფეს უთანაბრო სულიერი განწყობილებანი არ უნდა ჰქონდეს, რადგან სხვადასხვაობა ქრისტესაგან გაუცხოებას (ἀλλοτρίωσις) ამჟღავნებს. დამრიტა რა თავისთავში არაბუნებრივი წყარო ვნებათა და დაცვა რა ცვალებადობათაგან გონება, რომელსაც პატივის მიგება ღმრთეებრივი ხატისა ბუნებით ახასიათებს, დაარწმუნა სული ღმერთთან დასამსგავსებლად საკუთარი ნებით გარდაქმნილიყო და გამბდარიყო უნათლეს სამკვიდრებელად დიდი სუფევისა ანუ სულისა წმიდისა.

ამგვარი ადამიანი, თუ შეიძლება ასე ითქვას, რამდენადაც ეს მას ხელეწიფება, ღმრთის ბუნების შესაცნობად სრულ უფლებას იღებს. ღმრთის შემეცნების წყალობით, სული იცილებს იმას, რაც უვარგისია და უკეთესი ხდება, თუკი, რა თქმა უნდა, მსგავსად ღმრთისა, თავისთავში მაღლით ბოძებულ სიკეთეთა არსს დაიცავს. ამგვარ სულში ქრისტე ყოველთვის ინებებს, რომ ფარულად იშვას და სულს, რომელ-

⁹ წინასწარმეტყველი ელია ქრისტიანულ მწერლობაში წარმოდგენილი იყო წინასახედ როგორც იოვანე ნათლისმცემლისა, ისე თავად მაცხოვრისა. ითვლებოდა, რომ მისი ამაღლება წინასწარ განასახიერებდა ამაღლებას უფლისა იესო ქრისტესი, ხოლო იორდანეზე გადასვლა, როგორც სიმბოლო ნათლისღებისა, ისე განიმარტებოდა. Danielou 1951, 145-149

შიც იშვება, ქალწულ დედად აქცევს (μυτέρα παρθένων)¹⁰. ეს იმას ნიშნავს, რომ მას, ისევე როგორც თავად ქრისტეს, აღარ ექნება ნიშნები ბუნებისა, რომელიც ხრწნისა და შობის კანონებს ემორჩილება, მაგალითად, ნიშნები მამაკაცობისა და დედაკაცობისა. თუ შექმნილი ბუნებისათვის, რომელიც იშვება და ქრება, შობა გახრწნით იწყება და მთავრდება, იმავეს ვერ ვიტყვით ქრისტეს შობის შესახებ, რადგან მისი შობა არც გახრწნით დაწყებულია და არც მისით დამთავრებულია. ჯვარზე სიკვდილის შემდეგ იგი ზეცად შემოსილი ხორციით ამალდა.

წმიდა მამა აქვე განმარტავს პავლე მოციქულის სიტყვებს, რომელიც ამბობს, რომ მათში, რომელთაც ქრისტეს ნათელი მიიღეს და ქრისტე შეიმოსეს, არც **ჰურიაებაა და არც წარმართება** (გალატ. 3,28). მისი აზრით, აქ მოციქული ღმრთის შესახებ აზროვნების ორ ურთიერთსაპირისპირო სახეს შორის სხვაობას გულისხმობს. ერთ მათგანს, კერძოდ, წარმართობას, უგუნურებით შემოაქვს მრავალი საწყისის იდეა, ერთ საწყისს საპირისპირო ქმედებებად და ძალებად ყოფს, თავიანთსავე ღმერთთა სიმრავლის შედეგად განხეთქილებებს წარმოშობს და მათი თავიანთსავე სხვადასხვა წესის შემოღებით თავს ირცხვენს. ხოლო მეორე, იუდაიზმი(ჰურიაება), თუმცა ერთ საწყისს აღიარებს, მაგრამ მას ვიწროდ, არასრულყოფილად, თითქმის არარსებულადაც კი წარმოადგენს, რადგან **სიტყვასა და სიგოცხლეს** აკლებს (ქრისტე და სულიწმიდა იგულისხმება) და ამ მეორე უკიდურესობით, ის-

¹⁰ შედარება სულისა, რომელმაც ცოდვილი ვნებანი დათმო და განღმრთობისა და ღმრთის შემეცნების ღირსი გახდა, ქალწულ დედასთან-ღმრთისშობელთან, ღირსი მაქსიმე აღმსარებლის შემოქმედებაში ხშირად გვხვდება.

ევე როგორც პირველი სწავლება, უღმერთობამდე მიდის, რადგან ერთ საწყისს ერთი პირის მქონედ მიიჩნევს, რომელიც ან სიტყვისა და სულის გარეშე არსებობს, ან სიტყვასა და სულს, ვითარცა თვისებებს, ისე ფლობს და ვერ ამჩნევს, რომ ვერ იქნება ღმერთი ის, ვინც თანაზიარობის შედეგად სიტყვითა და სულით, ვითარცა შემთხვევითი თვისებებითა დასაჩუქრებული.

ღმრთის შესახებ ამ სწავლებათაგან ქრისტეს არც ერთი მიემართება და არც მეორე, რადგან ერთადერთი სწავლება ჭეშმარიტი ღმრთისმოსაობისა და ურყევი კანონი საიდუმლო ღმრთისმეტყველებისა პირველი სწავლების მიერ ღმრთეების დანაწევრებასაც (διαστολήν τῆς Θεότητος) უარყოფს და არც მის შერწყმას (συστήν) იწყნარებს, როგორც ამას იუდაიზმში ვხვდებით. ჭეშმარიტი ღმრთისმეტყველება არის მოძღვრება ერთი ღმერთის შესახებ, რომელიც მამასა და ძესა და სულიწმიდაში განიჭვრიტება, ანუ შეიცნობა **ერთადერთი და უმიზეზო გონება** (ἀναίτιον νοῦν), არსობრივად მყოფი და მშობელი ერთადერთი (მხოლოდსა) სიტყვისა, არსით დაუსაბამოდ მყოფისა და ასევე წყარო ერთიანი მარადიული ცხოვრებისა, – არსობრივად მყოფი სულიწმიდა.

ღმერთი უნდა შევიმეცნოთ როგორც ერთით სამებაში და სამება ერთი (ἐν μονადί Τριάδα καὶ ἐν Τριάδι μονάδα). არა როგორც **ერთი მეორესა შინა** (ὁὐκ ἄλληλῃ ἐν ἄλλῃ), რადგან არც სამება ერთისათვის არსის შემთხვევითი (აქციდენცია, συμπίπτεικός) თვისება და არც, პირიქით, არც ერთი არის სამებაში რაგვარობით (ἢ τὸ ἕμπασιν, ἐν Τριάδι μονάς ἄπειος γαρ); და არც ვითარცა **ერთი და სხვა** (Ὅνδ' ὡς ἄλληλῃ καὶ ἄλλῃ), რადგან **ერთი სამებისაგან** ბუნებით არ განსხვავდება; არც როგორც

ერთი მეორის გვერდით (ἀξ ἄλληλῳ παρ' ἄλληλῳ), რადგან სამება ერთისაგან და ერთი სამებისაგან არც ძალით განირჩევა და არც ისე, როგორც საერთო (κοινόν) გვაროვნულისაგან (γενικόν), რამდენადაც ღმრთეებრივი არსი ჭეშმარიტად თვითარსია, ხოლო ღმრთეებრივი ძალა – ჭეშმარიტად თვითძლიერი; და, არც როგორც **ერთის მეშვეობით მეორე** (ἀξ δι' ἄλλης ἄλληλῳ), რადგანაც სრულად იგივეობრივი და არა შეფარდებითი არც იმგვარი კავშირითაა გაშუალებული, რომელიც მიზნებსა და შედეგს შორის არსებობს; და არც ვითარცა **ერთისაგან მეორე** (ἀξ ἐξ ἄλλης ἄλληλῳ), რამდენადაც დაუბადებელი (ἀγένητος) და თვითგამოვლენილი (αὐτέκφαντος) სამება ერთისაგან შესაქმის გზით არ წარმოშობილა.

ქრისტიანული ღმრთისმეტყველებით, ღმერთი ჭეშმარიტად არის ერთიცა და სამებაც; იგი ერთია შედეგად მისი არსის ლოგოსისა და სამია მისი არსებობის გამოვლინებით. ქრისტიანები აღიარებენ **ერთს**, განუყოფელს ჰიპოსტასებით და **სამებას**, შეურწყმელს **ერთად**, რათა დაყოფით არც მრავალღმერთიანობა შემოვიდეს და არც უღმერთობა – შერწყმით. წმ. მამის აზრით, სწორედ ამ უკიდურესობათაგან თავის დაღწევის წყალობით ბრწყინავს საყოველთაოდ ქრისტეს მოძღვრება. იგი დევნის სულიდან იმ აზრებს, რომელნიც მასში ღმრთის ხატს ტირანულად თრგუნავენ და დამდაბლებულსა და მშვიდ გულში აღმართავს ხატს დაუსაბამო სუფევისა.

სწორედ მათი – სიმდაბლისა და სიმშვიდის – შეერთებით წარმოგვიდგება ადამიანი ქრისტესმიერ **სრულ კაცად** (კოლას. 1,28). სიბრძნით მდაბალია იგი, რადგან გაცნობიერებული აქვს, რომ მისი ყოფიერება ნასესხებია, და მშვიდია,

რადგან იცის, ბუნებით ბოძებულნი ძალნი როგორ გამოიყენოს. ამ ძალებს აიძულებს, სათნოების დასაბადებლად გონებას ემსახურონ და მათ ენერგიებს გრძნობისმიერ შეგრძნებათაგან სრულიად განაშორებს. შედეგად მისი გონება მუდამ ღმრთისკენ მოძრაობს, ხოლო გრძნობისათვის უძრავი რჩება. ის, რომ ტკბობათა განცდას მოკლებულია, ტკივილს არ აყენებს, რადგან მხოლოდ ერთი ტკბობა – სულის **სიტყვა ღმერთთან** თანაცხოვრება იცის. ამ ტკბობის მოკლება ხომ დაუსრულებელ, მარადიულ ტანჯვას ნიშნავს. ამ ქვეყნად ყოველთა ზედა რომ მეუფებდეს, მაშინაც კი ჭეშმარიტ მოკლებად მხოლოდ ერთს – მადლისმიერი მომავალი განღმრთობის მიუღწევლობას ჩათვლის.

თუმცა დასკვნის გაკეთება ყველა გულისხმიერ მკითხველს ადვილად შეუძლია, მაქსიმე აღმსარებელი კიდევ ერთხელ მოგვიწოდებს ამქვეყნიურ წარმავალ ტკბობათა გამოდევნებას მარადიული ტკბობისა და ნეტარების მოპოვებისათვის ზრუნვა ვარჩიოთ და უფლის ღოცვის მომდევნო მუხლის განმარტებაზე გადადის.

იყავნ ნებაჲ შენი, ვითარცა ცათა შინა, ეგრეცა ქუეყანასა ზედა. ვინც ღმერთს დაფარულად, გულისთქმათა და სიშმაგეთაგან განთავისუფლებული, მხოლოდ გონებრივი ძალით ემსახურება, ის, როგორც ამას პავლე მოციქული გვასწავლის, ისევე როგორც ანგელოზთა დასები ცათა შინა, დედამიწაზე ღმრთის ნებას აღასრულებს და ანგელოზთა თანამსახური და თანამოქალაქე ხდება: **ჩუენი მოქალაქეობაჲ ცათა შინა არს** (ფილიპ. 3,20). ამგვართ არც გულისთქუმანი აქვთ, რომელნიც ტკბობათა განცდით გონების დამაბულობას ასუსტებენ და არც მბორგავი სიშმაგე, რომელიც მისსავე მსგავსს

ურცხვად უყევს, მათში მხოლოდ გონება რჩება, რომელსაც ეს გონიერი არსებანი **პირველ გონებასთან** (τὸν πρῶτον λόγον) ანუ ღმერთთან ბუნებრივად მიჰყავს. ღმერთი მხოლოდ ამით ხარობს და ჩვენგანაც მხოლოდ ამას მოითხოვს, რაც ჩანს მისსავე სიტყვებში დავით წინასწარმეტყველისადმი: **რად მეს ჩემი ცათა შინა, და შენგან რად ვინებე ქუეყანასა ზედა?** (ფს. ,25). ცათა შინა წმინდა ანგელოზები ღმერთს მხოლოდ გონივრულ მსახურებას უძღვნიან. სურს რა იგივე ჩვენგანაც, უფალი მვედრებელთ ასწავლის, ითხოვონ, რომ ღმრთის ნება დედამიწაზეც იყოს, ისევე როგორც ეს ცათა შინაა: **იყავნება შენი ვითარცა ცათა შინა, ეგრეცა ქუეყანასა ზედა.**

გონება, რომელიც თითქოს რაღაც ხმით აღმრული, ღმრთისკენ დაძაბული წადიერებითა და უკიდურესად ალტყინებული სურვილით წარემართება, მსგავსად ზეციურ ანგელოზთა, ყოველთვის იქნება მსახური ღმრთისა, სრულიად გულგრილი ყოველივე იმისადმი, რაც ღმერთზე დაბლაა და ანგელოზებრივ ცხოვრებას ამქვეყნადვე წარმოაჩენს. ლოცვის მიხედვით, სწორედ ამგვარი ცხოვრებით მოიპოვება **პური არსობისა** (τὸν ἄριον τὸν ἔπιουσιον), ცხოველსმყოფელი და ჩვენი სულელებისათვის სიმტკიცის მიმნიჭებელი, ბოძებულ სიკეთეთა შესანარჩუნებლად.

წმ. მაქსიმე აქვე შეახსენებს მკითხველს, რომ, როგორც ეს თვითონ **სიტყვა ღმერთმა** გვითხრა, ეს პური თავად იგია, რომელიც ზევით გარდამოხდა და **მისცა ცხოვრება სოფელსა** (ინ. 6:33, 35-38). უფალმა მოგვიწოდა, რომ ეს ცხოველსმყოფელი პური ამ ცხოვრებაშივე ვითხოვოთ, როგორც ამას ლოცვის მომდევნო სიტყვები ადასტურებს:

პური ჩუენი არსობისაჲ მომეც ჩუენ დღეს. იქიდან გამომდინარე, რომ, როგორც თვითონ ფიქრობს, სიტყვა „დღეში“ (σήμερον) ახლანდელი საუკუნე, ანუ ამქვეყნიური ცხოვრება იგულისხმება, წმ. მამა ლოცვის ამ ადგილს შემდეგნაირად განმარტავს: პური, რომელიც ღმერთმა კაცობრივი ბუნების უკვდავებისათვის დასაბამიდანვე განამზადა, მისგან დღეს, ანუ ახლანდელ, წარმავალ ცხოვრებაშივე უნდა ვითხოვოთ, რათა ცხოვრების პურის გემოს ხილვით სიკვდილზე გავიმარჯვოთ.

რა თქმა უნდა, არსობის პურის მთხოვნელნი, მას მხოლოდ იმდენს იღებენ, რამდენის მიღებაც თვითონ შეუძლიათ და არა მთლიანად, ისეთს, როგორც არის. გარჩევა მათ შორისაცაა. თუმცა კაცთმოყვარე უფალი არსობის პურს – თავისთავს ყველა მთხოვნელს აძლევს, მაგრამ არა ყველას ერთნაირად. მცირე ღვაწლის აღმსრულებლებთან შედარებით მეტს აძლევს დიდი ღვაწლის აღმსრულებლებს, ანუ თითოეულს იმდენს, რამდენის მიღებაც მის სულიერ ღირსებას შეუძლია. ამ მუხლის ამგვარ გაგებამდე წმ. მაქსიმე აღმსარებელი თვითონ მაცხოვარმა მიიყვანა, როცა მოწაფეებს მატერიალური საზრდელის მოპოვებაზე ზრუნვა აუკრძალა: **ნუ ჰზუნავთ სულისა თქუენისათჳს, რაჲ სჭამოთ და რაჲ ჰსუათ; ნუცა კორცთა თქუენთათჳს, რაჲ შეიმოსოთ** (მთ. 6,25), რადგან ამას ყოველსა ნათესავნი სოფლისანი ეძიებენ (ლკ. 12,30), **ხოლო თქუენ ეძიებდით პირველად სასუფეველსა ღმრთისასა და სიმართლესა მისსა და ესე ყოველი შეგეძინოს თქუენ** (მთ. 6,33). მაშასადამე, მისი სწავლებიდან გამომდინარე, ბუნებრივია, არც ლოცვისას უნდა ვითხოვოთ ის (მატერიალური საზრდელი), რისი მოთხოვნაც მცნებით არ უბრძანებია, ანუ ლოცვის

დროსაც ის უნდა ვითხოვოთ, რაც მისგან ნაბრძანები მცნების მიხედვით უნდა ვემიოთ.

უკეთუ ლოცვა იმ ყოველდღიური პურის თხოვნასაც გვიბრძანებს, რომელიც ჩვენს აქაურ სიცოცხლეს ბუნებრივად განამტკიცებს, ეს იმისთვის, რომ საზღვრები ლოცვისა არ გადავლახოთ, აზრით არ მოვიცვათ პერიოდები მომავალი წლებისა, არ დავივიწყოთ, რომ მოკვდავნი ვართ, და რომ ჩვენი მიწიერი ცხოვრება მსგავსია წარმავალი აჩრდილისა; ამიტომ თავი რომ ზედმეტი საზრუნავით არ დავიმძიმოთ, ლოცვაში გარდა არსობის პურისა, ერთი დღის საზრდელსაც ვითხოვთ და ვაჩვენებთ, რომ ჩვენს მიწიერ ცხოვრებას სიკვდილზე ფიქრად ვაქცევთ; რათა მატერიალურის მოხვეჭით გატაცებამ ბუნებრივი მოთხოვნილება ღმრთისკენ სწრაფვისა არ დაგვავიწყოს და ანგარებისმოყვარეობისა გამო ღმრთეებრივ სიკეთეებს არ მოვაკლდეთ. სხეულებრივზე ზრუნვა მანამდე უნდა მოვიკვეთოთ, ვიდრე სიკვდილის ჟამი დაგვიდგებოდეს.

ადამიანი იმით უნდა დაკმაყოფილდეს, რაც მისთვის აუცილებელია და საზრუნავად არ უნდა აქციოს მოხვეჭა იმისა, რაც ტკობასა და სიამოვნებას ანიჭებს. ღმერთს უნდა ვევედროთ, რომ განგვსწავლოს, როგორ არ ჩავაგდოთ ჩვენი სული მონობაში ხილული საგნებისა და მათ უღელქვემ როგორ არ მოვაქციოთ. მაშინ ცხადი გახდება, რომ ჩვენ ვჭამთ იმისათვის, რომ ვიცოცხლოთ და არა იმისათვის ვცოცხლობთ, რომ ვჭამოთ. პირველი ხომ გონიერ ბუნებას ახასიათებს, ხოლო მეორე – უგუნურს.

თუ ამ ლოცვას მკაცრად დავიცავთ, საქმით ვაჩვენებთ, რომ მხოლოდ ერთადერთ ცხოვრებას ვემზობით, ცხოვრე-

ბას სულიწმიდით და ამქვეყნიურ ცხოვრებას მის მოსაპოვებლად ვიყენებთ, საქმით დავამტკიცებთ, რომ აქაურ წარმავალ, ადვილად შესამუსრ ცხოვრებას მხოლოდ სულიერი ცხოვრებისათვის ვითმენთ. მას მხოლოდ პურით განვამტკიცებთ და შემლებისდაგვარად ჯანმრთელ მდგომარეობაში იმისათვის ვიცავთ, რომ არა მხოლოდ ვიცხოვროთ, არამედ ვიცხოვროთ ღმრთისათვის; სათნოებებით განსულიერებული სხეული სულის მაცნედ, ხოლო სული, კეთილთა შინა განმტკიცებული, ღმრთის მქადაგებლად ვაქციოთ. ეს პური ერთი დღის საჭიროებით ბუნებრივად უნდა შემოვსაზღვროთ და მისი მორჩილებისა გამო, ვინც ეს ლოცვა გვიბოძა, არ უნდა გავკადნიერდეთ და იგი მეორე დღისთვისაც არ უნდა ვითხოვოთ.

და მომიტევენ ჩვეუნ თანანადებნი ჩუენნი, ვითარცა ჩუენ მიუტევებთ თანამდებთა მათ ჩუენტა (მთ. 6,12). ამ მუხლის განმარტებას წმ. მაქსიმე ჯერ იმის განმარტებით იწყებს, კერძოდ, ვის შეუძლია მის წინაშე შემცოდეთა შენდობა: უწინარესად მას, ვინც უხრწნელი პური სიბრძნისა, რომლის გემოს ხილვასაც ადამის მოდგმა მცნების დარღვევის შედეგად მოაკლდა, ამქვეყნიურ ცხოვრებაშივე მოიპოვა; ვინც ერთ, მხოლოდ ღმრთეებრივ საქმეთა შინა მიღწეული წარმატებით გამოწვეულ ტკობას აღიარებს; ვინც მხოლოდ ერთი მწუხარება იცის, – მწუხარება ამგვარ საქმეთა შინა წარუმატებლობით გამოწვეული; ვინც ნებაყოფლობით არ ისწრაფის ხილული ნივთებისაკენ და ამიტომ არც სხეულებრივი მიზეზებით გამოწვეულ დარდსა და მწუხარებას ეძლევა, რადგან იმ სიკეთეს, რომელსაც თავისთავში სიყვარულითა და გულ-

მოდგინებით ინახავს, მისი ხელშეუვალობის გამო, ვერავინ წაართმევს.

სავსება სიყვარულისა ღმრთისა და ადამიანის მიმართ წმ. მაქსიმეს გაბედულებას აძლევს თქვას, რომ წარდგება რა ღმრთის წინაშე მაგალითად სათნოებისა, ამგვარი ადამიანი მიუმსგავსებელს (ე.ი. ღმერთს) მოუწოდებს მიემსგავსოს მას და მიუტევოს თანანადებნი (ვალეები ანუ შეცოდებანი) მისი, ისევე, როგორც თავის მოვალეებს თვითონაც მიუტევებს, ანუ ევედრება ღმერთს იყოს ისეთი, როგორც თვითონაა მოყვასთან მიმართებაში. როგორც ღმერთი პატიობს უშფოთველად, ასევე პატიობს ისიც მის წინაშე შემცოდებებს. რჩება რა გულგრილი მათგან მიყენებული წყენისა და ტკივილის მიმართ, სრულ დავიწყებას აძლევს მათ, რითაც თავისთავს დანარჩენ ადამიანთაგან განუყოფელად წარმოაჩენს და ამდენად არც კაცობრივ ბუნებას ანაწევრებს. რადგან როცა ნება ბუნების ლოგოსს უერთდება, მაშინ ხდება შერიგება ღმრთისა კაცობრივ ბუნებასთან. სხვაგვარად ბუნებას, რომელიც თავისთავს აუმხედრდა, არ შეუძლია მიიღოს ღმრთის გამოუთქმელი შთამოსვლა მასთან.

უფალს ჩვენი ერთანეთთან შერიგება იმიტომ სურს, რომ ვნებათაგანაც განვიწმიდოთ და მადლთან სულიერი მდგომარეობის მჭიდრო კავშირიც გვაჩვენოს. ცხადია, როცა ნება ბუნების ლოგოსს უერთდება, თავისუფალი ნებელობა კაცთა (παιδεία), რომლითაც ეს შეერთება აღესრულება, ღმრთის წინააღმდეგ უკვე ვეღარ ამბოხდება; ბუნების ლოგოსში ხომ ანტიგონივრული არაფერია, რამდენადაც იგი ბუნებრივი კანონიკაა და ღმრთებრივიც და თავისთავში მოიცავს თავისუფალი ნებელობის მოძრაობასაც, რომელიც უკვე მასთან

თანხმობით მოქმედებს. ხოლო უკეთეს ბუნების ლოგოსში გონების საწინააღმდეგო არაფერია, მაშინ, ასკვნის წმ. მაქსიმე აღმსარებელი, სრულიად ბუნებრივია, რომ მასთან თანხმობით მოძრავი ნებაც ყოველსა შინა თანახმად ღმრთისა იმოქმედებს. სწორედ ესაა ქმედითი განწყობილება სულისა, რომელიც, ღმრთის წყალობით, სათნოების შობას უწყობს ხელს.

ამგვარი განწყობილება აქვს იმასაც, ვინც უფლის ლოცვაში სულიერ პურს ითხოვს და იმასაც, ვინც სხეულის ბუნებრივ მოთხოვნილებათა გამო იძულებულია, მხოლოდ ყოველდღიური პური ითხოვოს. შეცნობილი ჰყავს რა თავისი თავი ბუნებით მოკვდავად, იგი მოვალეებს ვალებს პატიობს და რადგან არ იცის, როდის დაუდგება ჟამი ამ ქვეყნიდან გასვლისა, გარდაუვალს ყოველდღე ელოდება, ბუნებას სიკვდილისათვის ამზადებს და როგორც ამას მეფსალმუნე მეფე ამბობს: **შენთვის მოვსწყდებით ჩვენ მარადღე, შევირაცხებით ჩუენ ვითარცა კლვადნი** (ფს. 43,23), ამა სოფლისათვის ნებაყოფლობით ყოველდღე კვდება. შედეგად ამისა, ყველას ურიგდება, რათა დაუჭუნობელი ცხოვრებისათვის წარდგომისას თან არ მიიტანოს ნიშნები ამ საუკუნის ბიწიერებისა და მსაჯულისა და მაცხოვრისაგან შესაფერისი საზღაური მიიღოს იმისა, რაც აქ ვალად აიღო.

და ნუ შემოიყუანებ ჩუენ განსაცდელსა, არამედ მიხსნენ ჩუენ ბოროტისაგან. ეს სიტყვები წარმოაჩენს, რომ ვინც ბოლომდე არ შეურიგდა მის წინაშე შემცოდეს და ღმერთს წუხილისა და შერიგების ნათლით განათებული გული არ წარუდგინა, ის არა მხოლოდ იმ სიკეთეთ ვერ მიიღებს, რომელთა მიღებასაც ლოცვაში ითხოვდა, არამედ გადაეცემა სამართლიან სამსჯავროს განსაცდელისა და ბოროტისა, რათა

ცოდვითაგან განწმენდა ისწავლოს და სხვათა შესახებ ჩივილზე ხელი აიღოს. განსაცდელი (πειρασόν) აქ ეწოდება ცოდვის სჯულს, რომელიც არ ჰქონდა პირველ ადამიანს, როცა იგი ღმერთმა ყოფიერებაში მოიყვანა, ხოლო ბოროტი (πονηρόν) – ეშმაკს, რომელმაც ეს სჯული კაცთა ბუნებას შეურია (ἐμψράπητα), ადამიანი მოტყუებით დაარწმუნა, რომ მისწრაფებანი სულისა ნებადართულის ნაცვლად აკრძალულისაკენ წარემართა და ამით დაერღვია მცნება ღმრთისა, რის შედეგადაც მან მადლით მინიჭებული უხრწნელება დაკარგა.

სხვაგვარად, განსაცდელი (πειρασόν) ეწოდება ნებაყოფლობით განწყობილება-მიდრეკილებას ხორციელ ვნებათაკენ, ხოლო ბოროტი (πονηρόν) – საშუალებას სულის ვნებიანი განწყობილების ქმედითად აღსრულებისათვის. მათგან სამართლიანი მსაჯული არავის იხსნის, უკეთუ ისინი თავიანთ მოვალეებს ვალებს არ მიუტევენ და ხსნას მხოლოდ ლოცვაში გამოხატული თხოვნის იმედით ელოდებიან. ამგვარ გულით მკაცრსა და სასტიკ ადამიანს უფალი მიუშვებს, რათა ცოდვის სჯულით წაიბილწოს და ბოროტის ძალაუფლების ქვეშ დარჩეს, რადგან მან უპატიოსნო ვნებანი, რომელნიც ეშმაკის მიერ დაითესა, ამჯობინა ბუნებას, რომელიც ღმერთმა შექმნა.

მართლაც, უფალი არ აბრკოლებს მას, როცა საკუთარი ნებით მიიდრიკება ხორციელ ვნებათაკენ, მაგრამ არც იხსნის, რამდენადაც ბუნებას იმ ვნებებზე დაბლა აყენებს, რომელთაც დამოუკიდებელი ყოფიერება არ აქვთ და შედეგად მათზე ზრუნვისა, ბუნების ლოგოსს ვერ შეიცნობს. ადამიანმა უნდა შეიცნოს, რა არის სჯული ბუნებისა (ὄς μὲν φύσιν)

νίμω) და რა – ტირანია ვნებებისა, რომელნიც არა ბუნებრივად, არამედ შემთხვევითობით შეიჭრა მასში, მისივე თავისუფალი ნების თანხმობით.

ადამიანი ბუნების კანონს უნდა გაუფრთხილდეს და დაიცვას იგი ბუნების შესაბამისი (თანხმიერი) მოღვაწეობით, ხოლო ვნებათა ტირანია თავისი ნებიდან განდევნოს და გონების ძალით შეინარჩუნოს საკუთარი უბიწო ბუნება, თავისთავად წმინდა, წაუბილწველი და თავისუფალი სიძულვილისა და განხეთქილებისაგან. შემდეგ კი, საკუთარი ნება, რომელსაც არ უნდა შეურიოს ის, რაც ბუნების ლოგოსისაგან არ აქვს მინიჭებული, ბუნების თანამგზავრად აქციოს. ამიტომ მან უნდა განდევნოს საკუთარი თავიდან ყოველგვარი სიძულვილი ბუნებით მონათესავეთა, რათა ღმერთმა ისმინოს მისი და როცა ამ ლოცვას წარმოთქვამს, ორმაგი მადლი უბოძოს: ადრინდელ ცოდვათა მიტევებისა და მომავალში მფარველობისა და ხსნისა, და ყოველივე ამას ის მხოლოდ იმისათვის მიიღებს, რომ მახლობელთ ვალები მიუტევა.

მოკლედ: უკეთუ ბოროტისაგან თავის დახსნა გვსურს და განსაცდელში ჩავარდნა არ გვინდა, უნდა ვერწმუნოთ ღმერთს და მოვალეებს ვალები უნდა მივუტევოთ: **უკეთუ არა მიუტევნეთ კაცთა შეცოდებანი მათნი, არცა მამამან თქუენმან მოგიტევნეს თქუენ შეცოდებანი თქუენნი** (მთ. 6,15). ამ შემთხვევაში მივიღებთ ჩვენ არა მხოლოდ შენდობას ჩადენილი ცოდვებისათვის, არამედ ცოდვის სჯულზეც გავიმარჯვებთ და ფეხქვეშ გავთელავთ მშობელს ცოდვისა, ცბიერ უხსენებელს, რომლისაგან განთავისუფლებისთვისაც ვლოცულობთ. ამ დროს მხედართმთავარი ჩვენი იქნება ქრისტე,

ვინც სამყაროზე გაიმარჯვა; ის გვაიარაღებს ჩვენ მცნებათა იარაღით და მათი შესაბამისი კანონებით და ვნებათა განდევნისა და სიყვარულის საშუალებით ერთად კრავს კაცობრივ ბუნებას.

იგი, ვითარცა პური ცხოვრებისა (ἄρτον ζῆως), სიბრძნისა (σοφίας), მეცნიერებისა (γνώσεως) და სიმართლისა (δικαιοσύνης), იზიდავს თავისკენ ჩვენს გაუმაძღარ სურვილს და აღსასრულებლად მამის ნებისა ანგელოზთა თანამსახურებად გვყოფს, შემდეგ ავყავართ უმაღლეს საფეხურებზე ღმრთეებრიობისა, რომელთაც თავად ნათლის მამისაკენ (πρὸς τὸν πατέρα τῶν φάτων ἐν ἁγίοντος – იაკ. 1,17) მივყავართ და სულიწმიდასთან მადლისმიერი კავშირით ღმრთეებრივ ბუნებას გვაზიარებს, რისი წყალობითაც ყველანი ღმრთის შვილებად ვიწოდებით და უწმინდესად მთლიანად ვატარებთ ჩვენში ბუნებით ძე ღმრთისას (κατὰ φύσιν τὸν Πατέρα υἱόν) – თვით აღმსრულებელს ამ მადლისა (ἀντιστοιχὸν τῆς χάριτος), რომლისაგან და რომლის მიერ და რომლითაც გვაქვს და გვექნება ყოფიერება, მოძრაობა და სიცოცხლე (ἐξ οὗ, καὶ δι' οὗ, καὶ ἐν ᾧ τὸ εἶναι τε καὶ κινεῖσθαι, καὶ ζῆν ἔχομεν τε καὶ ἔξομεν).

განმარტების დასასრულს წმ. მაქსიმე აღმსარებელი კიდევ ერთხელ შეგვახსენებს, რომ როგორც ამას წმ. წერილი გვასწავლის, განსაცდელი ორგვარია: სასიამოვნო (ἡδυσιακός) და მტკივნეული (ὀδυνηρός). პირველი ნებაყოფლობითია (πρῶταιρετικός) და მას ჩვენ თვითონ ვირჩევთ, ხოლო მეორე უნებლიე (ἀπρῶταιρετός) – იძულებითი. ამჯერად იგი ორივეს შედარებით ვრცლად განმარტავს: პირველი განსაცდელი ცოდვის მშობელია (τῆς ἁμαρτίας γέννηται). ამიტომაც ვლოცულობთ, რომ მასში არ ჩავვარდეთ, როგორც ამას უფალი

გვასწავლის: და ნუ შემიყვანებ მე განსაცდელსა, და: იღუპებდით და ილოცევდით, რათა არა შეხვდეთ განსაცდელსა (მთ. 26,14). ხოლო მეორე სასჯელი სჯის ცოდვისმოყვარეობისათვის (φιλαμαρτία κολάζων) იძულებითი ტანჯვის მიყენებით. უკეთუ მას ვინმე დაითმენს და არ მიემსჭვალება ბიწიერებას, მოისმენს დიდი იაკობისას, რომელიც ცხადად მოგვიწოდებს: ყოველივე სიხარულად შეჰრაცხეთ, ძმანო ჩემნო, რაჟამს განსაცდელსა შესცვვით პირად-პირადსა; უწყოდეთ, რამეთუ გამოცდილებამან მან სარწმუნოებისა თქუნისამან შექმნის მოთმინებაჲ, ხოლო მოთმინებასა მას საქმე სრულ აქუნდინ, რათა იყვნეთ სრულ და ყოვლად ცოცხალ და არარაათ ნაკლულ (იაკ. I, 2-4). ბოროტი სიხარულით უთვალთვალეbs ორივე განსაცდელს; ნებაყოფლობითსაც და იძულებითსაც. პირველ შემთხვევაში სულში ხორციელ ტკობათა თესლს თესავს და მას ღმრთეებრივი სიყვარულის მისწრაფებისაგან განაყენებს. მეორე სახის განსაცდელს კი ხანდახან ცბიერად გამოითხოვს, სურს რა წამებით წარწყმიდოს ბუნება და ტანჯვით დაუძლურებული სული აიძულოს თავისი ზრახვები შემოქმედის წინააღმდეგ წარმართოს.

ჩვენ უნდა შევაჩვენოთ (ἀπευξάμεθα) ნებაყოფლობითი (ἐκῆσθον) განსაცდელი, რათა ჩვენი მისწრაფებანი ღმრთეებრივი სიყვარულისაკენ შევინარჩუნოთ, ხოლო იძულებითი (ἀκῆσθον), რომელიც ღმრთის დაშვებით ხდება, მამაცურად გადავიტანოთ, რათა ვაჩვენოთ, რომ თვითონ ბუნებასთან შედარებით, უპირატესობას ბუნების შემოქმედს ვანიჭებთ.

ბიბლიოგრაფია:

ახალი აღთქმა. 2014. საქართველოს საპატრიარქოს გამომცემლობა, თბილისი.

ბიბლია. ძველი აღთქმა. 2017. კ. კეკელიძის სახ. საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, თბილისი.

Danielou, J. 1951. *Bible et Liturgie. La théologie biblique des Sacraments et des fetes d'après les Peres de l'Eglise*. Paris.

Index of |PG| Maximus Confessor, t. 90-91/100ς Τόμος 15Γ.

მაქსიმე აღმსარებელი. 2012. „განმარტება საუფლო ლოცვისა, თარგმანი ექვთიმე მთაწმიდელისა“, კრებულში *ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი*. თბილისი: ახალი საქართველო.

რუხაძე, გ. 2013. *სადმრთისმეტყველო ლექსიკონი-ცნობარი*. თბილისი: საპატრიარქოს გამომცემლობა.

Творения преподобного Максима Исповедника, книга I. Богословские и аскетические трактаты. Перевод, вступительная статья и комментарии А. И. Сидорова, «Мартис», 1993.

Völker, W. 1965. *Maximus Confessor als Meister des geistlichen Lebens*. Wiesbaden.

კეკელიძე, კ. 1955. „ცხოვრება წმ. მაქსიმე აღმსარებლისა“. *ეტიუდები III*, 4. თბილისი.

Gvantsa Koplatadze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

Commentary on the Lord's Prayer of St. Maximus the Confessor*Key words: Original Nous; Denotation; Temptation; Evil; Forgiveness*

Commentary on the Lord's Prayer, also known as Pater Noster, is of special interest among St. Maximus the Confessor's works. Importantly, this is the Prayer that the Savior Jesus Christ himself had taught his disciples. In a rather extensive introduction, prior to commencing with the commentary on specific sections of the Prayer, the Worthy Father expands on his own attitude towards the Savior that he as a devout Christian thinker derived over time: the ultimate humility, trepidation and fondness for the Savior combined with respect and benevolence, which reinforced his love and devotion towards God even more. This devotion with the resultant trepidation to avert insulting the eternal Lord precluded him from writing, on the one hand, while benevolence towards God encouraged him to do so, on the other hand, which explains his resolve to put pen to paper.

The above explication is logically followed by the next one elucidating why understanding the contents of the Lord's Prayer and fulfilling the requirements it contains is so beneficial. Subsequently, Maximus the Confessor goes into detailing specifically where and how this concise Prayer preserves each of the mysteries: 1. Theology; 2. Sonship of Jesus Christ; 3. Glory and honor equal to that of Angels, which God crowned Man with; 4. Godly living that the Word of God (Logos) grants to the pious; 5. Restoration of human nature to the original innocuous form of its creation; 6. Purification of human nature from the spirit of sin; and 7. Overthrowing the tyrannical authority of the evil.

Only after explaining the denotation of the incarnation and Calvary of the Word of God (Logos) does Saint Father commence to explicate the doctrinal statements of the prayer. According to him, through the first statement God teaches us to start praying directly from theology and appreciating the consubstantiality of the Trinity. The word **come** in "Thy kingdom come" in the second section of the Prayer implies that the Holy Ghost comes to us naturally as a result of the expulsion of earthly desires and anxiety and turns us into God's Temple. Hence it becomes clear that only the tranquil and humble shall enter the Kingdom of Heaven.

Thy will be done in earth, as it is in heaven. Saint Maximus believes that whoever performs his Duty towards God tranquilly, solely through the power of reason, executes God's will on Earth and becomes the Angels' fellow servant and fellow citizen. It is solely the reasoning power that remains in the human being who is emancipated from desires and wrath; this reason leads the sentient being to the Original Nous (τὸν πρῶτον λόγον), i. e. God. Angels in the Heaven perform only sensible duties to God. God wants the same from us and therefore teaches us to request that God's will be on Earth as it is in Heaven.

Give us this day our daily bread. Since “this day” (σήμερον), according to Maximus the Confessor, stands for the present century, i. e. life in this world, the bread that God prepared for us to mark our immortal nature since the beginning of time should be requested already in the current transitory life so that we can defeat death through taking delight in daily bread. Of course, those who request daily bread get as much of it as they can rather than in its entirety.

Alongside daily bread, we also request material means of living, but for one only day lest we burden the years to come by thought thereof and forget that we are mortal. We should restrict our request of bread by one day's need rather than brazenly ask it for yet another day.

And forgive us our trespasses, as we forgive them that trespass against us. Explicating this statement, Saint Maximus first explains who specifically can forgive the trespassers against him - someone who has tasted the incorruptible bread of wisdom already in this world and who delights in success achieved solely through divine deeds.

Of special note is Saint Maximus' courage, which he obtains through the fullness of love towards God and Man, to say that such a person, when appearing in front of God, appeals to the incomparable (i.e. God) to emulate him and forgive him his trespasses (i. e. debts) just as he himself forgives his debtors. In other words, he beseeches God to be such as he himself is in relation to his neighbour.

And lead us not into temptation, But deliver us from evil. According to St Maximus' explication, temptation (πειρασμόν) pertains to the spirit of sin that the original man did not bear when God brought him into being, while evil (πονηρόν) applies to devil that blended (ἐμφύραντα) this spirit with the nature of Man. To rephrase this, temptation is a voluntary inclination towards carnal lusts, and evil is the means to effectively enforce the lustful disposition of the soul. According to St Maximus' teaching, the righteous judge will not deliver anyone from these lusts unless they forgive

debts to their debtors and seek salvation instead solely counting on the request expressed in the Prayer.

In summation, if we seek deliverance from evil and shun being led into temptation, we should forgive debts to our debtors. Thus, we will receive not only remission of sins but also be able to defeat the spirit of sin and trample underfoot the begetter of sin, the devious serpent. At this moment, we will be led by Jesus Christ who conquered the universe, who attracts our unquenched desire and turns us into fellow servants with angels to fulfill the desires of the Father. Subsequently, he takes us up to the highest steps of godliness and makes us partakers of the divine nature through the providential union with the Holy Spirit, by virtue of which we are all called children of God and bear within us wholly and holily the Son of God by nature – the executor of God’s grace.